

Tartalom

Előszó	13
--------	----

Bevezetés

A szerzőről és a műről	19
A kaukázusi albán nyelvről és írásbeliségről	25
A kaukázusi Albánia egyháza	26
Hunok és kazárok a Movsēs Dasxuranc’inak tulajdonított krónikában	40
A sewordi kérdés a Movsēs Dasxuranc’inak tulajdonított krónikában	49

A KAUKÁZUSI ALBÁNIA TÖRTÉNETE

I. könyv

1. fejezet. Előszó Albánia történetéhez	57
2. fejezet. Jáfet vérvonalának leszármazása	57
3. fejezet. Azon népekről, akik bírják az írás tudományát	59
4. fejezet. Vałasak kormányzókat nevez ki a kaukázusi Albánia élére	60
5. fejezet. A kaukázusi Albánia földjének termékenysége és bősége, amely tartalmazza mindazt, amire az embernek szüksége van	61
6. fejezet. Az Úr megjelenésének ismerete és tudása, ahogy hozzánk, keletiekhez eljutott. A pontos és igaz történet	62
7. fejezet. Szent Illés – Kelet térítője – szent ereklyéinek felfedezése	63
8. fejezet. Időrendben nem találtunk értesítéseket Ařan király korától egészen Uřnayrig, a kaukázusi Albánia, és Trdatig, Örményország királyainak a koráig, de amit szükséges tudni, azt itt most röviden leírjuk	64
9. fejezet. Világosító Szent Gergely megtéríti és megkereszteli Uřnayr királyt, aki viszont az egész kaukázusi Albániát téríti meg a kereszténységre	65
10. fejezet. Vač’eről, Albánia királyáról: hogyan vetette el a pogány tévelygést, és hogyan hitt az Élő Istenben; a perzsák ellen kirobbant háborúja; élete világtól elvonult szerzetesként	66
11. fejezet. Giwt püspöknek Szent Vač’éhoz írott levele	68
12. fejezet. Háború a kaukázusi Albánia földjén Trdat és Basilik’ királya között; Sanatruk a kaukázusi Albánia királya lesz, és háborúba vonul Örményország ellen; Xosrov sereggel érkezik az örmény király segítségére, elfoglalja és aláveti a kaukázusi Albániát	74
13. fejezet. Šapuh királlyá teszi Tirant, és megvédi őt az északiaktól; Aršak halála és Pap uralkodása; Mehruřan halála; Uřnayr megsebesülése a háborúban	75

14. fejezet. Rövid megemlékezés Világosító Szent Gergelyről, az örmények apostoláról és áldott fiáról; Világosító Szent Gergely fia Vrt'anēs fiának, Grigorisnak mint a kaukázusi Albánia és Georgia katolikoszának a felszenteléséről; a kaukázusi Albániába való érkezéséről, és annak megtérítéséről, vértanúságáról és ereklyéinek átszállításáról.	76
15. fejezet. A felkent uralkodók listája Jáfettól Ařanig és III. Vač'aganig	82
16. fejezet. Vač'agan király életéről és cselekedeteiről; megalapítja a kaukázusi albán államot; a szentek ereklyéinek megtalálása	83
17. fejezet. Vařarsak uralkodása, akitől Vač'agan megkapja a kaukázusi Albánia királyságát	85
18. fejezet. A varázslók bűnben született fiai számára alapított iskolákról; az ujjcsonkítók tisztátalan szektájának leleplezéséről és halálukról	88
19. fejezet. Keresztelő Szent János atyja, Szent Zakariás és a Nikomédiában vértanúságot szenvedett Áldott Szent Pantaleon ereklyéinek megtalálása, amelyeket még Szent Grigoris hozott Čilbs földjére	91
20. fejezet. Ifjú Szent Grigoris kaukázusi albán katolikosz földi maradványainak a megtalálása, aki vértanúságot szenvedett a Mask'ut' nép uralkodójának, Sanēsannak a kezétől.	95
21. fejezet. Vač'agan király levele az ország összes püspökének és papjának, azt kérdezve tőlük, hogy a szent ereklyék megtalálása az ő imádságaiknak és könyörgésüknek lett-e az eredménye; a kegyes Vač'agan király látomása	96
22. fejezet. Szent Jób remete megtéríti az Arc'axban fekvő Pazkank' vidékének lakosságát	101
23. fejezet. Ugyanabban a gyülekezetben látomás jelenik meg a kormányzói tisztséget viselő Xoč'koriknak, Eswalēn kaukázusi albán király törvénytelen fiának, amelyet a királynak is elmesélnek	102
24. fejezet. Vač'agan kaukázusi albán király kérdése a hittudós Máté paphoz	108
25. fejezet. A szent életű Ábrahámnak, az örmény Mamikonean főnemesi család püspökének a levele Vač'aganhoz, a kaukázusi Albánia királyához az elhunytakról	110
26. fejezet. Vač'agannak, a kaukázusi Albánia királyának a kánonjai, amelyeket az Ałwēn városában megtartott egyházi zsinaton hirdettek ki	110
27. fejezet. Elbeszélés Szent Mesrop Mařtoc'nak és társainak a történetéről	114
28. fejezet. Elbeszélés Szent Mesrop Mařtoc' tanítványairól	116
29. fejezet. Az északi barbárok támadása a kaukázusi Albániában, Örményországban és Georgiában, valamint Szent Mesrop Mařtoc' tanítványainak vértanúsága	117

30. fejezet. Szent Teofil, a T'ubal sereg vezére Krisztusban hisz.
Neki és seregének, gyermekeinek és papságának vértanúsága az ő királyának
a keze által a kaukázusi Albánia földjén 119

II. könyv

1. fejezet. Történelem a könyvek szerint 122
2. fejezet. Hogyan fenyegette meg a kaukázusi albánokat az igaztalan
Yazkert király, és hogyan mentette meg őket az örményországi
Vardan hadvezér 126
3. fejezet. Szent Mesrop Maštoc' vardapet Eswaľēnhez, a kaukázusi Albánia
királyához jön, megalkotja az írást, újfent iskolákat alapít, s a régi szektákat
elpusztítva megerősíti a hitet a kaukázusi Albánia országában 129
4. fejezet. A portyáikkal mérhetetlen pusztításokat okozó kazár támadások miatt
a kaukázusi albán egyház pátriárkájának székét Č'orayból Partaw nagy
városába helyezik át 131
5. fejezet. A vértanúk megjelenése Dizap'ayt hegyén, és az ő földi
maradványaiknak a meglelése Abas egyházfőségének idején 132
6. fejezet. Szent Vehik remete látomása 132
7. fejezet. II. Jánosnak, Örményország egyházfőjének levele Szent Abas úrhoz,
a kaukázusi Albánia katolikoszához a hit megerősítéséről 134
8. fejezet. Abas, a kaukázusi albánok katolikosza az alábbi kiközösítő levéllel
küüzi és számúzi a kaukázusi Albániából az eretnekeket 138
9. fejezet. Történet a barbár népek felemelkedéséről és az országokban általuk
elkövetett csapásokról 138
10. fejezet. Történeti elbeszélés, amely az 1. év 18. nahanjától kezdődik 140
11. fejezet. Hogyan mozgósítja seregeit Xosrov király a görögök királya ellen;
Hogyan győzedelmeskedik éveken át karddal fölötte; hogyan igázza le
a rómaiak országát 143
12. fejezet. Az északi sereg megsegíti Hérakleiosz császárt 147
13. fejezet. II. Xosrov perzsa király meggyilkolása 151
14. fejezet. Viroy katolikoszátusáról a kaukázusi Albániában, a nagy
megpróbáltatásokról és Isten kegyelméről 153
15. fejezet. Az országban dúló súlyos éhségről, kórságról és rabságról 163
16. fejezet. Azon nagy csodatételekről, amelyek bosszút álltak
ellenségeinken 165
17. fejezet. Hogyan lett a Szászánida Xosrov király vérvonalából származó
Mihranida-dinasztia, a Szászánida Xosrov király egyik klánja a kaukázusi
Albánia uralkodó családja 168
18. fejezet. Varaz-Grigor másodszülött fia, Ĵwanšir nagyfejedelem ünnepei,
aki merészséget és bátorságot tanúsított a perzsák körében 170

19. fejezet. Ĵwanširnak, a kaukázusi Albánia fejedelmének és hadvezérének a perzsák felett aratott győzelmei; Yazkert perzsa király halála és Ĵwanšir fejedelem hódolata a görögök császáranak	173
20. fejezet. Ĵwanšir fejedelem levele Constanshoz, Görögország királyához	175
21. fejezet. Constans császár válaszelevele Ĵwanšir fejedelemhez	176
22. fejezet. A görögök császára Perzsiába jön, és maga elé idézi Ĵwanširt	177
23. fejezet. A kazárok támadása és vereségük Ĵwanširtól a folyón túli területeken	180
24. fejezet. Ĵwanšir fejedelem Gardman tartományban befejezi az Űr dicsőségére emelt templom építését és felszenteli azt; a templom megáldása, amelyben Krisztus Keresztjének egy darabját helyezik el	180
25. fejezet. Ĵwanšir fejedelem imádsága	181
26. fejezet. Ĵwanšir fejedelem szövetsége a hunokkal, és az ő barátságának megerősítése az ellenséggel	182
27. fejezet. Itt találod azt a leírást, hogy mily nagy kitüntetések és elismeréseket kapott Ĵwanšir, mint a Kelet fejedelme Dél királyától	184
28. fejezet. Ĵwanšir fejedelem másodízben tesz látogatást Dél királyánál; bölcs segítsége a görögöknek és az adók csökkentése	187
29. fejezet. Izráelnek, Isten emberének a látomása Szent Mesrop Maštoc´ról és vértanúságot szenvedett tanítványairól, valamint a Szent Kereszt Gisben található ereklyéjének a megtalálásáról	190
30. fejezet. Dávid és Yovēl püspökök levele; az egyházi ülés, amelyen Isten kinyilatkoztatja az ő nagy csodatételeit	195
31. fejezet. Válaszlevél az örmény katolikosztól és az örmény fejedelemtől a püspököknek	197
32. fejezet. A kaukázusi albán előkelők tisztátalan és vérfertőző házasságokat kötnek, amiért kiátkozzák őket	198
33. fejezet. Izráel, Istennek a szent embere pap lesz; elbeszélés a Szent Kereszt megtalálásáról	199
34. fejezet. A nagy Ĵwanšir fejedelem halála	203
35. fejezet. Dawt´ak K´ert´oľ siralmas éneke a nagy Ĵwanšir fejedelemről	205
36. fejezet. Varaz-Trdat a kaukázusi Albánia fejedelmeként fivére, Ĵwanšir örökébe lép; a hunok bosszút esküsznek Ĵwanširért, és Varaz-Trdat békét köt velük	208
37. fejezet. Varaz-Trdat fejedelem uralkodásáról; miképpen kapott számos címet és rangot több országból; Dávidnak, Mec Koľmank´, püspökének haláláról, és az örökébe lépő Izráelről, aki jó pásztornak bizonyult.	210
38. fejezet. Varaz-Trdat fejedelem felebaráti szeretetének zálogaként Izráel püspököt Ayrarat tartományba, Izsákhhoz, Örményország katolikoszához és az istenfélő herceghez küldi	212

39. fejezet. Varaz-Trdat fejedelem a főnemeseivel tanácskozik, azzal a szándékkal, hogy Izráel püspököt békekötés céljából a hunok közé küldje.	213
40. fejezet. Izráel püspök prédikációval megtéríti a hunok országát, és a hunok őt áhítattal hallgatják, hogy mily csodákat is tett.	215
41. fejezet. Izráel püspök révén a hunok hitet tesznek Krisztusban; a régi bálványokat lerombolják, és felállítják Krisztus keresztjét.	221
42. fejezet. Ilut'wernek, a hunok nagy fejedelmének tanácskozása nemeseivel arról, hogy miképpen lehet Izráel püspököt hazájukban marasztalni, és számára ott patriarchátust alapítani.	227
43. fejezet. Izráelnek, Mec Kolmank' püspökének hazatérése a hunok országából, akit két nemes kísért el, azzal a kérelemmel, hogy ő legyen a vezetőjük	229
44. fejezet. A hunok fejedelmének levele Örményországba Izráel püspök ugyanazon ügyében.	230
45. fejezet. Az örmény katolikosz és a fejedelem válasza a hunok levelére . . .	231
46. fejezet. Dávidnak, Mec Kolmank' püspökének kérdése Yovhannēs Mayragomec'ihhez a szentképekről és a képmásokról.	233
47. fejezet. Értesülés arról az időszakról, amikor az ördögi Khalkédóni Zsinatot kiátkozták, és arról, hogy a kaukázusi Albánia miképpen tartotta távol magától ettől az eretnekségtől; a georgiaiak és az örmények közötti egyházszakadásról, és arról, hogy Ábrahám katolikosz mit cselekedett a kaukázusi albánokkal.	236
48. fejezet. A görögök kifogása az örmények ellen, mert egyházukban nem létezik a kilenc fokozat; az örmények azon kísérlete, hogy a kaukázusi albán egyházat érsekséggént alávéssék, amelyet ők elutasítottak; Siwnik' tartomány elfordul az örmények egyházától, és a kaukázusi albánok egyházának a segítségét kéri püspök és szent olaj felszentelése céljából	238
49. fejezet. Az örmények válasza Mxit'arnak, Amaras város püspökének azon istenkáromlására, amelyek írásaiban voltak találhatóak	241
50. fejezet. A József nevű remetéről, aki Arc'ax tartományban élt és lakozott; Jeruzsálemben tett zarándoklatáról, ahonnan szentek ereklyével tért vissza	244
51. fejezet. A Jeruzsálem városában emelt templomokról, számukról és elhelyezkedésükről pedig itt fogod megtalálni az igazságot.	246
52. fejezet. Mindazon kaukázusi albánok nevében emeltetett jeruzsálemi monostorokról, amelyekről Szent Anasztáz is beszámolt Vahram Mamikonean örmény főúrhoz intézett levelében	248

III. könyv

1. fejezet. Az izmaeliták első támadása dél felől, azzal a szándékkal, hogy elragadják a földkerekséget; Mohamednek, a hamis prófétának a felemelkedéséről	250
2. fejezet. A kalifák, akik a hamis Mohamed prófétát követően kerültek hatalomra	253
3. fejezet. Egy bizonyos diofizita hitű Nersēs Bakurról, aki a kaukázusi Albánia katolikosa lett.	255
4. fejezet. A kaukázusi albán egyházi zsinatnak Illéshez, Örményország katolikoszához írt levele	257
5. fejezet. Illésnek, Örményország katolikoszának a levele Abd-al Malik kalifához Nersēs Bakur kaukázusi albán katolikosz ügyéről	257
6. fejezet. Abd al-Malik kalifa levele Illéshez, Örményország katolikoszához	258
7. fejezet. Illés örmény katolikosz Partaw városába érkezik; Nersēs megbüntetése és leváltása; a kaukázusi albánok egyházi zsinata egyhangúlag megválasztja katolikosznak Simont, a diakónusok vezetőjét	258
8. fejezet. Illésnek, Örményország katolikoszának aláírásával és pecsétjével ellátott írásos dokumentuma, amelyet a kaukázusi albánok egyházi zsinatán állítottak össze az albánok és az örmények közötti hitbeli egység és erős szövetség céljából.	259
9. fejezet. Beszámoló Illés úrnak, Örményország katolikoszának a kaukázusi albánokkal történt hitbeli megállapodásról	263
10. fejezet. A kaukázusi albán főurakat rangsoruk szerint tartalmazó dokumentum, amelyet 'Abd-al Malik kalifa eunuch szolgája helyezett el a fejedelmi levéltárban	264
11. fejezet. Simon úrnak, a kaukázusi Albánia katolikoszának a kánonjai Nersēs bukását követően	265
12. fejezet. Róma követelése Varaz-Trdatnak, a kaukázusi Albánia fejedelmének a befizetendő adók ügyében, és a fejedelem Rómába történő utazása; a fejedelem fiait túszként ott hagyja; visszatérése szülőföldjére; Simont a kaukázusi Albánia patriarchátusi trónján Mihály katolikosz követi	270
13. fejezet. Mihály, a kaukázusi Albánia katolikosza zsinatot hív össze azért, hogy megtiltsa a házasságot a közeli rokonok között	272
14. fejezet. Mihály, a kaukázusi Albánia pátriárkája által elrendelt vizsgálat Zakariás szerzetes némasági fogadalmáról, valamint a Megváltó születésének és bemutatásának ünnepéről a diofizita szekták ellenében	273
15. fejezet. Mi történt Hérakleiosz császár fia és unokája uralmának napjaiban.	275

16. fejezet. II. Mohamed kalifa Örményországba érkezik, és aláveti az örményeket; gyors áthaladása a kaukázusi Albánián egészen a Č'oray kapujáig, ahol értesült az örmények felkeléséről; visszafordulása és megérkezése a Sewan-tó szigetére, amelyet elfoglalt; a római és az örmény seregektől elszenvedett veresége; hogyan hurcolt el a hercegek közül néhányat Naxijewanba, ahol élve elégette őket; visszavonulása Szíriába, ahol gonosz halált halt; és más fontos elbeszélések	276
17. fejezet. Abdl Aziz arab fejedelem Partawba, a kaukázusi albánok fővárosába érkezik; két fivér, Mankik és Mirdazat haláláról.	278
18. fejezet. Istvánnak, Siwnik' püspökének látogatása Rómába, ahonnan olyan könyveket hozott, amelyek Keleten addig nem voltak megtalálhatóak; halála; és Isten haragja	279
19. fejezet. Az István, Siwnik' püspöke által hozott könyvek között található elbeszélés Trója elpusztításáról és Róma alapításáról	281
20. fejezet. A kaukázusi Albániában történt események az örmény időszámítás szerinti 3. században	282
21. fejezet. Rövid beszámoló arról, hogy Mamun, az arabok fejedelme Róma alá érkezik, ahol vereséget szenved	285
22. fejezet. Partaw városának ostroma Šex fia Ézsaiás által; és a kaukázusi Albánia és Örményország seregei; Sámuel a katolikoszi címet bitorolja, és Dwin városába megy	289
23. fejezet. A családfák neveinek rövid összefoglalása	293
24. fejezet. A kaukázusi Albánia pátriárkáinak nevei, hivatalviselésük évei és cselekedeteik	295
Felhasznált források és irodalom.	301
Kiadott források.	301
Irodalom	304